

Житейско време и вечност в стихосбирката „Мигове в кибритена кутийка“

[Богдана Тепавичарова](#)

Статията цели да разгледа концептите за миг и вечност, заложи в дебютната стихосбирка на Поли Муканова „Мигове в кибритена кутийка“: как те се възприемат от човека като единствено същество, което моделира живота си, спрямо пространствено-времевия континуум; проявяват и отражението, което имат върху възгледите за света и начините му на функциониране. Като това се случва чрез художествената интерпретация, която осцилира между различни важни културно-исторически събития, но и строго интимни мигове, повлияли индивида.

The purpose of this paper is to explore the concepts of instant and eternity set in the debut poetry book of Polly Mukanova "Мигове в кибритена кутийка": how they are adopted by people as the only being who model it's life complying with the space-time continuum, and shows the impact they have on their views of the world and it's way of functioning. This happens through the literary interpretation which oscillates between various important cultural and historical events, but also views strictly intimate moments who affect the individual.

Още заглавието на дебютната стихосбирка на Поли Муканова „Мигове в кибритена кутийка“ (2009) подготвя читателя за срещата с кратки стихове. Паратекстуална рамка е мигът – конкретен отрязък от време, който едновременно стои точно на границата между минало и бъдеще, тоест, свързва се с настоящето време-пространство, но също така може да бъде обвързан и с представата за вечност. Стиховете създават връзка между тези две величини. Те едновременно препращат към възприемането на мига като актуална житейска ситуация, както и към философското разбиране за него. Чрез подбора на строго субективни случки и пречупването им през постмодерни и философски парадигми за света, Поли Муканова измайсторява поезия, която често звучи като вдъхновена от мигновено просветление, но в действителност детайлно се занимава с различни ситуации, по своему статични, но даващи разнообразни възможности за вникване в смисъла и неговото разкодиране, спрямо разбиранията и възприятията на всеки индивид за мигновеното и вечното, тяхното преплитане и интеракция.

Всяка част, без пиесата, поставена в средата, съдържа девет стихотворения с различна дължина и стихова организация. Това може да се обясни с принадлежността им към постмодерната литература. Те са и предвестник на фрагментите, които съставят втората книга на Поли Муканова „Amor fati“.

В едно от първите стихотворения читателят се среща с образа на библейската героиня Саломе, която вече е получила главата на Йоан Кръстител на сребърен поднос. Тук тя е в ролята на влюбена жена. Това е чувство, което е релевантно на дадена ситуация, докато човек го изпитва. В този смисъл Саломе по един особен начин е застинала в мига на изпитването на любовното чувство („...искам да целуна устните ти/до окончателното опростяване/до ядрото на всички метафори/за любовта..“). От друга страна, гледайки тази глава, тя сама заявява „Йоане, затворените ти очи/са скритото небе...“. Небесата, към които Йоан Кръстител принадлежи, но е и техен представител, за самата нея са недостъпни, защото очите на светия човек са завинаги склопени. Чрез собственото си желание за

осъществяване на неговото обезглавяване Саломе се лишава от възможността за общуване с вечността. Йоан вече е извършил трансформацията си в абсолютен, докато Саломе стои на границата между мигновението и вечността, като ѝ е отказана възможността да я прекрачи.

Стихотворението, което дава заглавие на цялата стихосбирка, „Мигове в кибритена кутийка“ започва с двустихието „сладкото от смокини-/„само за сватби и погребения“. Трябва да се има предвид, че и двете церемонии изискват известна предварителна подготовка: същността им се състои в това оторизирано лице да произнесе ритуални думи. В първия случай се свързват двама индивиди в семейна институция, а във втория – за да може душата на починалия да намери покой и да се даде надежда, че тя ще се причисли към другите души в райските селения. Въпреки че тези обреди обемат определен отрязък от време, трансформацията от едното състояние в другото става в момента на произнасянето на символно натовареното слово. В този смисъл изконната им същност се състои от този миг на престъпване в новото състояние, винаги преживяван като настояще. В няколко стиха по-надолу свършилите кибритени клечки („...няма вече кибритени клечки...“) можем да свържем със заглавието на стихосбирката и оттам с изчерпаните житейски мигове, също винаги усещани като настояще, които са били събрани в тази кибритена кутийка. От друга страна се появява смъртта, за която „какви хубави стихове/ има...“. Тя по същността си е финална точка на човешкия живот, това ще рече на усещането за постоянно настъпващо настояще, постоянно сменящи се настоящи мигове. Тук обаче творбата поставя въпросът „...страшна ли е смъртта?“ Принципно тя се възприема като отваряща пътя към трансцендентно битие, в което не би могло протичането на времето да следва познатия на човечеството модел, а се очаква по-скоро да отведе към това, което хората си представят като вечност. Още повече, че се споменават множество хубави стихове, написани за нея. Още от древността философите са формулирали сентенцията, че „казаното отминава, написаното остава“. С други думи, въпросът за това какъв вид съществуване следва смъртта е стоял от най-древни времена. А фактът, че разсъжденията върху и за смъртта са били записвани, разкрива, че човек я възприема и като състояние, което е крайно и необратимо. Тук стихотворението препраща към обреди, трансформиращи из корен човешкия живот, но същевременно оставя свободни полетата за интерпретация какво следва мигновението, което разделя съществуването от тази и от другата страна на границата.

В стихотворението, което дава името на тази първа част на стихосбирката, „луни без небе...“ водещ образ са луните. Свикнали сме да говорим за една луна, естественият земен спътник, но тук е използвана плурална форма. От най-древни времена луната служи като измерител на време за хората и значението ѝ е придобило такава тежест, че в романските езици името на деня понеделник, запазило се от прото-германски, е свързано с нейното (*mānōn, през стрононглийското mōna/ mone/ moone до съвременното moon и съответно – стронемски mōnadeig/ mānendag, mānendach, mānetag, до формата в съвременния немски език Montag, от който е преминала в староанглийски и се е трансформирала по следния начин: mōnandæg/mōndæg, през monedæi до съвременното Monday). Също така, освен със слънчеви месеци съвременната наука и култура борави и с лунни такива. Тук обаче луните са извадени от характерната си роля. На първо място, защото самото стихотворение индикира, че те са поне две, от втора страна, защото са „без небе...“. По този начин те се лишават от културно натовареното си значение, защото нямат поле, спрямо което биха могли да служат за ориентир, а определянето на „тук и сега“ спрямо тях е невъзможно. Още повече, че текстът ги препраща в сферите на битовото и така допълнително прави тази им функция невъзможна („...покрити със сусам луни...“). Те биват извадени от „пещта на безвремието“ и определени като „последни“. Но изваждането на източник на подобна информация от една невъзможна за възприемане вечност в настоящия миг, който е загубил възможността да се разположи във времето, и допълнителното му определяне като последен, създава усещането за попадане в един трансцендентен миг, в който настоящето „тук и сега“ престава да съществува и се осъществява преливането на битието в абсолюта.

Първите два стиха, които ни въвеждат в творбата „Преди да се роди/ слънчогледите паднаха/ август...“, представят на читателя определен отрязък от времевия континуум точно преди един лирически герой да започне своя живот, тоест да премине от вечното безвремие към поредица от постоянно сменящи се настоящи мигове. Тук също така се срещат слънчогледите, но не какви да е, а паднали. Жълтите растения са силно символно

натоварени, но едни от най-често срещаните им значения са силната спиритуална вяра, дълъг живот, късмет, щастие, плодовитост, цветът им се свързва с интелигентност и жизненост. За това падналото им състояние лесно би могло да се асоциира с упражнено върху тях насилие и съответно разпад на всички символни значения, които те имат. Именно този акт може да бъде видян като предопределил този вече споменат живот. Стихотворението „поглежда“ към лирическият герой, след много години („...години по-късно/ продава семки/ отброява люспите/ плюе върху годините/ и поглежда към смъртта“), тоест след като е изживял много сменящи се жизнени мигове и се вижда, че той продава семки и отброява техните люспи. Това са дребни остатъци, чрез които хората биха могли поне частично да се докоснат до редуцираната духовност. Те са явно и много ценни, защото не е показано да имат някаква алтернатива. Плюенето върху годините и поглеждането към смъртта са свързани с разочарованието от изживяната поредица от непрекъснато променящи се жизнени мигове и поглеждането към възможността за едно друго времепротичане, макар за това да трябва да се премине една смятана за трагична граница – тази между живота и смъртта. Това преминаване от една страна не предоставя никакви гаранции и сигурност, но дава възможност човек отново да бъде във вечността, откъдето е тръгнал и да си възвърне тази загубена във времето „тук и сега“ духовност.

„Отправна точка“ още със заглавието си извежда проблема за относителното възприемане на света, защото то винаги се определя от положението и движението на всичко останало в него („Началото е отправна точка на създаващия се/ хоризонт./ Лунната пътека не е единствената траектория./ Трептенето е посока./ Полъхът-/ компас.“). В този смисъл всеки човек представлява едно отправно тяло и чрез него създава собствена координатна система на света, чрез която да се ориентира. Това превръща всяка подобна схема в уникално явление като възприемането и усещането за протичане на времето не прави изключение. Поставено е като основна идея тук, в първото стихотворение от частта.

В тристишието „не Голгота/ хълмът на боровинките/ да изкача“ се отказва причисляването към най-свещеното място за културата, основана на християнство. За сметка на него желанието за изкачване се насочва на пръв поглед към обикновения хълм, обрасъл с боровинки, но той се свързва с опита едно познато място да бъде видяно със свеж поглед, а също така и да не се пренебрегват важните житейски мигове, които не биха могли да се случат в друго време и на друго място, освен „тук и сега“ в полза на едно вечно, но непознато битие.

В следващото стихотворение „и предатели няма/ и кръст няма/ само трънен венец“ има двойно отрицание на наличието на предателите и на кръста и по този начин се подчертава присъствието на растението. И трите са символно обвързани с мъченическата смърт на Иисус Христос, за да бъдат изкупени греховете на хората. Тук обаче връзката с трансцендентното и вечното е прекъсната, защото щом няма предатели (хора, които искат да осуетят дадено начинание) и кръст (наказанието за предприемането на даден акт), то няма висока цел, която да изисква подобна голяма саможертва, а това, което е останало, е мъката, страданието, тежкото изпитание на всекидневните мигове живот, с които всеки се среща и трябва да се справи.

Стихосбирката на Поли Муканова е разполовена на две части, като точно в средата се позиционира пиесата. В нея житейско време е множество непрекъснато променящи се актуални мигове, които от своя страна се състоят от една постоянно повтаряща се липса и разминаване. Мъжкото и женското, които са естествено допълващи се начала, тук „пресичат се единствено/ в безкрайното на успореденото засрещане/ в n-тата проекция на паралела/ в екваториалното завъртане/ за части от секундата“. Единствената възможност за постигането на свързване и хармонизиране е опитът за „Усвояване на чужди време-пространствени ориентири“, но резултатите от усилията се случват на нивото на представата постигната чрез такива отмествания. В този смисъл опитът за свързване във времеви план е възможен „тук и сега“ чрез общуване с предмети, принадлежащи на другия, докато липсата му остава характерна.

В самия край на стихосбирката, проблемът за вечно сменящите се житейски мигове и вечността се разглежда през призмата на творчеството. В „Животът стига ми за надпис/ на

надгробната плоча/ писалката е моето длето/ каква ти личност/ камъкът заменя всеки/ Ще изпиша:/ Аз стоя тук/ до най-древния философ“ времето „тук и сега“ е достатъчно единствено за да може творецът да измайстори надписа за собствената си надгробна плоча, който ще го придружава във вечността, а и ще го представя пред пребиваващите от тази страна на битието. Преминаването от актуалното време през бариерата в трансцендентно непознатото е прието като неизбежен процес. Но то ни отвежда и към факта, че в другото вечно битие лирическата героинята ще има възможността прекарва времето си „до най-древния философ“. Вече се дава някаква представа и обзримост на битието след прекрочването на житейската граница.

На финала на „Мигове в кибритена кутийка“ Поли Муканова представя пълната изява на трансцендентното и вечното в актуалното настояще чрез образа на Бога-творец, като посочва, че „Писането е единственото възможно авторство/ на Бог“. Оказва се, че двете време-пространства са изначално свързани и разделянето им е невъзможно, защото „Писането е най-страшното оковаване, възелът на/битието“.

Стихосбирката на Поли Муканова „Мигове в кибритена кутийка“ предоставя множество разнородни и разнообразни прочити, както на наглед до болка познатото актуално житейско времетраене „тук и сега“, така и на неясното и често пъти плашещо трансцендентно вечно битие. Това се случва, както през ситуации, които всеки човек може да преживее в даден момент, така и чрез основни за културата сюжети. Но което и от двете да е, в базиса на определено стихотворение ъгълът на интерпретацията успява да добави нови актуални смисли и философски подтекст. Те обаче не капсулират смисъла, а всъщност успяват да го отворят. Това позволява тези творби да бъдат четени, подобно гледането през калейдоскоп – всеки път частите им могат да се напасват по различни начини и да се откриват незабелязани досега значения.

[Исова, Д.](#), 2010. [Мигът – граница и вечност](#). Available at:
<http://www.slovo.bg/showwork.php3?AuID=269&WorkID=9913&Level=1>.

[Муканова, П.](#), 2009. [Мигове в кибритена кутийка](#), София: Алтера.

[Ferber, M.](#), 1999. [A dictionary of literary symbols](#), Cambridge: Cambridge University Press.

Етикети: [българска литература – поезия](#)

[Bulgarian literature – poetry](#)

[Български поети – Поли Муканова](#)

[Bulgarian poets – Poly Mukanova](#)

Година: 2013

Книжка: 3-4

Рубрика в списание *Littera et Lingua*: [Страници на Магистърска програма „Творческо писане“](#)

Share to: [Delicious](#) [Digg](#) [Facebook](#) [Google](#)

[Plus](#) [LinkedIn](#) [Myspace](#) [Orkut](#) [Reddit](#) [StumbleUpon](#) [Twitter](#) [Yahoo](#)

Source URL: <https://naum.slav.uni-sofia.bg/en/lilijournal/2013/3-4/tepavicharovab>